کەموکوڕی قوتابخانەکان و کەمی ژمارەی مامۆستایان

بەردەڕەش وەک نموونە

سەرەڕای دروستکردنی ١٣٢٧ قوتابخانەی نوێ
لە ٥ ساڵی داهاتوودا ٣٢٥٣ قوتابخانەی نوێمان پێویستە

بــواری خوێندن لــه هەرێمی کوردســـتان لەســاڵی ٢٠٠٥ـەوە پێشـــکەوتنی بەرچاوی بەخۆوە بینیوەو تۆمارکــردن لەخوێندنی بنەڕەتـــی و دواناوەندی بەرزبۆتەوەو ڕێژەی نەخوێندەواریی لە٣٦٪ بۆ لە ١٥٪ کەمی کردووەو لە ٧ ســـاڵدا ١٣٢٧ قوتابخانەی نوێ دروســـتکراوە، بودجەیەکی تایبەتیش ســـاڵانە بۆ هاوکاریکردنی کەرتی پەروەردە لەناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێم تەرخـــان کراوەو چەندین قوتابخانەی ئەهلیش دامەزراوە، بەڵام ئەم پێشـــکەوتنە لەڕەوشـــی پەروەردەو بونیاتنانی ژێرخانی ئەو کەرتە بەپێی ئەو زیادبوونەی گەشـــەی دانیشتوان و زۆربوونی ژمارەی قوتابیان نییە کە ئێســـتاکە ژمارەی قوتابیان بۆ سەروو ملیۆن و نێوێك زیادیکردووە، بەمەش لە ٥ســـاڵی داهاتوودا زیاتر لە ٣٠٠٠ قوتابخانەی نوێمان پێویستە. لەلایەکی دیکەوە پرۆسەی پەروەردە لەجیهاندا گۆڕانـــکاری و وەرچەرخانی گەورەی بەخۆوە بینیوە. لەم ڕوانگانەوە داواکاریی و داخوازیەکانیش لەهەرێمی کوردستاندا بـــۆ بەرزکردنەوەی توانای پەروەردەو فێربوون ڕووی لە هەڵکشـــان کردووە، لەکاتێکدا هێشـــتا نیشـــانەکان دەریدەخەن کە ئەم پرۆسە فراوان و ئاڵۆزەی بونیاتنانی ژێرخانی پەروەردەو خوێندن لەهەرێمی کوردستان بێ کەموکوڕی و بگرە کێشە نییە، ئەوەتا کەموکوڕیی لـــە قوتابخانەکان و قەرەباڵغی پۆلـــەکان و دوو دەوامی و کەمی توانای مامۆســـتایان و خراپی دابەشبوونی جوگرافی مامۆستاو میلاکات و نەبوونی زمانێکی ســـتانداری خوێندن و کێشەی بەشە ناوخۆییەکانـــی قوتابیان و چەندین گرفتـــی دیکەی پەرتووك و دابڕانـــی قوتابی گوندەکان لەخوێندن هەیە، ئەمە لەکاتێکدا چەند ســـاڵێکە باس لەسیســـتەمی هاوچەرخ و سویدی دەکرێت لەگەڵ ئەوەشـــدا دەبینین بینایەی قوتابخانەکان و توانای مامۆســـتایان لەگـــەڵ ئەو پرۆگرامەی خوێندن ناگونجێت و بگرە هەماهەنگی لەنێـــوان هەردوو وەزارەتی پـــەروەردەو خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانســـتی نییە بـــۆ ئامادەکردنی ڕێژەی پێویســـتی مامۆســـتاو کادیری پســـپۆری پەروەردەیی کە بۆ سەرکەوتنی ئەو پرۆگرامە هاوچەرخـــە پێویســـتە. لەزۆربەی قوتابخانەی قـــەزاو ناحیەکان گرفتی کەمی مامۆستا بەتایبەتی مامۆستای وانە زانستیەکان و زمانی ئینگلیزی هەیـــە، وەزیری پەروەردە ئاماژەی بەگرفتی جێبەجێکردنـــی پرۆگرامە هاوچەرخەکانی خوێنـــدن کردووەو لەم ڕووەوە لەدیمانەیەکی پێشتری گۆڤاری گوڵاندا وتی:(ئەو سیستەم و گۆڕانکارییـــەی لەپەروەردە کراوە خراپ نییەو کەموکوڕی تێدا نییە، بەڵکو شێوازی جێبەجێکردن و پیادەکردنی ئەوان بەتەواوەتی پێنەگەیشتبوو گەشەی نەکردبوو..).

ئەو کەموکوڕییانە لە ژێرخانی پەروەردە کاریگەریی خراپی کردۆتە سەر بواری پەروەردە و پرۆگرامەکانی خوێندن و کەمی کاتەکانی وانە وتنەوە بۆ ٦٨٠ کاتژمێر لەساڵێکدا، لە کاتێکدا لەزۆربەی وڵاتە پێشکەوتووەکان ١٠٠٠ کاتژمێرە. لەلایەکی دیکەوە لەئەنجامی ئەو سلبیاتانەی پرۆسەی خوێندن قوتابیان چەندین ڕێپێوان و نارەزایەتیان

ژمارەی قوتابیان بۆ ملیۆن و نیوێک زیادیکردووەو لەجیهانیشدا پرۆسەی پەروەردە لە گۆڕانکاریی بەردەوامدایە، هەربۆیە داواکاریی و داخوازیەکانیش بۆ بەرزکردنەوەی ئەداو پێشکەشکردنی خزمەتگوزارییەکان ڕووی لە هەڵکشان کردووە

هەماهەنگی لەنێوان هەردوو وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی نییە بۆ ئامادەکردنی رێژەی پێویستی مامۆستاو کادیری پسپۆری پەروەردەیی

ژمارەی قوتابیانی بەردەڕەش بۆ ٣٦ هەزار بەرزبۆتەوە، لەکاتێکدا لەساڵی ١٩٩١ تەنیا نزیکەی ٩ هەزار قوتابی هەبوو

لە هەموو دنیادا لاپەڕەیەک نادۆزرێتەوە باس لەبونیاتنانی ژێرخانی پەروەردەی هەرێمی کوردستان بکات، پێویستە خۆمان پرۆسەی پەروەردەو خوێندن پێناسە بکەینەوە

سیستەمی سویدی خراپ نییە، بەڵام ئایا بۆ ئەم ژینگەیەی کوردستان گونجاوە کە دابینکردنی پێداویستیەکانی جێبەجێکردنی کەموکوڕی هەیە

کەرتی پەروەردەو فێرکردن تەنیا پرۆسەیەک نییە تایبەت بێت بە خوێندن، بگرە چەندین چەمکی دیکەی وەکو پەروەردەو رەوشت بەرزی و رێزگرتن و... تاد لەخۆ دەگرێت

بەرامبەر وەزارەتی پەروەردەو لایەنە پێوەندارەکانی دیکە ئەنجامداوە، ئەم رێپێوان و نارەزایەتیانەش بەردەوامی هەیە و لەبەرامبەریشدا هەردوو وەزارەتی پەروەردەو خوێندنی باڵاو توێژینەوەی زانستی نکۆڵیان نەکردووە لەبوونی گرفت و کەموکوڕی، بەڵام لەئاکامی دووبارە بوونەوەی گرفتەکان دەرئەنجام قوتابیان دەبنە قوربانی و پرۆسەی خوێندنیان لا خۆشەویست نابێت و پرۆگرام و سیستەمە پێشکەوتووەکانیش سوودێکی وای نابێت بۆ گەشەکردنی لایەنی مەعریفی و پەروەردەکردنی نەوەیەکی نوێ، نەوەیەك کە دەبێت بەرپرسانی پەروەردەو مامۆستا وەکو باوك سەیری قوتابییەکان بکەن، باوکێك کە ناهێڵێت منداڵەکەی سەرماو گەرمای بێت و لەژاوەژاوو قەرەباڵغی دا بخوێنێت و زیان بەتەندروستی بکەوێت، بەمەش چەمکی نائومێدی لای قوتابیان کە فاکتەرێکی گرنگی پرۆسەی پەروەردەو خوێندنە دەگۆڕدرێت بە ئومێدی ..

چارەسەرکردنی کەموکورتیەکان لە کەرتی پەروەردەو خوێندن بەچاکسازیی لەگەورەترین و بەرفراوانترین بوارەکان دادەنرێت بەو پێیەی لەهەرێمی کوردستاندا زیاتر لە (ملیۆن و نیو) قوتابی و (٩٩) هەزار مامۆستاو (٥٧٦٠) قوتابخانە هەیە؛ کەچی هێشتا لە ٥ ساڵی داهاتوودا پێویستیمان بە (٣٢٥٣) قوتابخانەو نۆژەنکردنەوەی (١٣٢٣) قوتابخانەی دیکە هەیە، گرفتی کەمی بینایەی قوتابخانە لەقەزاو ناحیەکان زیاترە بەرادەیەك لەقەزای بەردەڕەش زۆر بەدەگمەن بینایە هەیە یەك دەوامی خوێندنی تێدا بێت. لەلایەکی دیکەوە هەمووان باس لەو ناهاوسەنگیە دەکەن کە لەنێوان پەرەپێدانی خوێندن و پەروەردەیی دا هەیە بەرادەیەك واهەست دەکرێت سیستەمەکە تەنیا خوێندن بێت نەك پرۆسەیەکی پەروەردەیی گشتگیر، لەم رووەوە با ئەو پرسیارە لەخۆمان بکەین بۆچی منداڵەکانمان دەنێرین بۆ باخچەی ساوایان و قوتابخانەکان؟ ئایا تەنیا بۆ بەدەستهێنانی بڕوانامەیە یا بۆ پەروەردەکردنیانە؟ ئەمەش وامان لێدەکات داواکاریی و داخوازییەکانمان زیاتر و خێراتر بێت بۆ چارەسەرکردنی ژێرخانی خوێندن و گۆڕانکاریی لەسیستەمەکەو پەرەپێدانی چەمکی پەروەردەیی، تاوەکو بەرنامەو کارو ئامانجەکانی پرۆسەی پەروەردەو خوێندن تەنیا بۆ وەرگرتنی بڕوانامە نەبێت، بەڵکو بۆ پەروەردەکردن و ئامادەکردنی کادیرو کەسانی پێویست و شیاو بۆ بازاڕی کارو پێشکەوتنی بواری زانستییەکان بێت و نەوەیەك پەروەردە بێت کە لەئاست قۆناغەکانی داهاتووی بونیاتنانی نەتەوەدا بن.

لەم راپۆرتەدا زیاتر تیشك دەخەینە سەر کەموکوڕییەکانی پەروەردەو قەزای بەردەڕەش وەکو نموونەیەك باس دەکەین؛ بەردەڕەش ٣٣ قوتابخانەو ٧ بینایەی باخچەی ساوایان و ٣٥٠ مامۆستای پێویستە؛ تاوەکو گرفتەکانی بینایەی قوتابخانەو دوو دەوامی و قەرەباڵغی پۆلەکانی چارەسەر بێت، کە هەندێکجار تەنیا لەیەك پۆلدا ٤٠ قوتابی تێدایە؛ بەمەش ئەم قەزایە کە ژمارەی دانیشتوانەکەی بەشێوەیەکی زۆر خێرا گەشە دەکات بەرادەیەك ئێستا ١٣٠ هەزار کەس نیشتەجێی سنووری بەردەڕەشە و بەسەر سەنتەری قەزاکەو ناحیەکانی (کەڵەك و دارەتوو رۆڤیاو ١٠٦ گوند) دابەش بوون، سەبارەت بەپێداویستی کەرتی پەروەردە لەم دەڤەرەدا سەردار شێخ یەحیا قایمقامی قەزای بەردەڕەش لەوەڵامی چەند پرسیارێکی گۆڤاری گوڵان دا، ئاماژەی بە پێداویستیەکانی بواری پەروەردەو ئەو هەنگاوانەی لەمبوارەدا وەزارەتی پەروەردە ناوێتی بۆ چارەسەرکردنی کەموکوڕییەکان کردوو لەم رووەوە

وتی: لەگەڵ زیادبوونی ژمارەی دانیشتوانی بەردەڕەش بۆ ١٣٠ هەزار کەس و ناحیەی باشیکیش کە ناوچە کوردستانیەکانی دەرەوەی ئیدارەی هەرێمە قوتابیەکانی خراونەتە سەر سنووری بەڕێوەبەرایەتی پەروەردەی قەزاکەمان، بەمەش ژمارەی قوتابیانی بەردەڕەش بۆ ٣٦ هەزار بەرزبۆتەوە، ئێستا خەڵکی زۆر زیاتر روویان لەخوێندن کردووە ئەمە لەکاتێکدا لەساڵی ١٩٩١ تەنیا نزیکەی ٩ هەزار قوتابی لەبەردەڕەش بوونیان هەبوو، ئەمە جگە لەوەی خەڵکی لەسنوورەکەمان سوودێکی زۆریان لە کردنەوەی خوێندنی ئێواران و خێرا وەرگرت و رێژەی نەخوێندەواریی رووی لەکەمی کرد. زیادبوونی ژمارەی قوتابیان وایکردووە ئەو ١٩١١ مامۆستایەی بەردەڕەش بەشی هەموو قوتابخانەکانی سنوورەکە نەکات و گرفتی کەمی مامۆستاو میلاکاتی پەروەردەیی سەرهەڵبدات، هەربۆیە بۆ پێویستیمان بەدامەزرانی ٣٥٠ مامۆستا و دروستکردنی ٣٣بینایەی قوتابخانەو ٧ باخچەی ساوایان هەیە، چونکە کەمی مامۆستاو کادیری پەروەردەیی و خراپی و کۆنی بینایەکانی خوێندن بۆتە جێگای رەخنەی قوتابیان و دانیشتوانی بەردەڕەش، ئەمەش مافێکی ئاسایی قوتابیان و خێزانەکانیانە.

وەزارەتی پەروەردە بەهۆی ئەو گەشە خێرایەی دانیشتوان و بەرزبوونەوەی پێداویستیەکانی خوێندنەوە لۆدێکی زۆر قورسی کەوتۆتە سەر شان گەرچی هەنگاوی چارەسەرکردنی گرفتەکەو بەرزکردنەوەی ئاستی پرۆسەی خوێندنی داوە، بەوتەی قایمقامی بەردەڕەش هەر ئەم گرنگیدانەیە وایکردووە دەرچوون و نمرەی قوتابیەکانمان لەسنووری بەردەڕەش لەسەر ئاستی پارێزگای دهۆك و بگرە کوردستانیش باش بێت، ئەمەش جێگای دەستخۆشیە بۆ مامۆستایان و کادیرەکانی پەروەردە لەسنوورەکەماندا، بەڵام بۆ چارەسەرکردنی سەرجەم گرفتەکان وەزارەتی پەروەردە پێویستی بە بودجەیەکی زیاتر هەیە، چونکە بودجەی لەتوانای گەشەی خێراو بەرزبوونەوەی پێداویستیەکانی پەروەردە لەقەزاکەمان نییە، بەتایبەتی لەگەڵ ئەگەری دواکەوتنی پەسەندکردنی بودجەی ٢٠١٤ کە دەبێتە هۆی دواکەوتنی جێبەجێکردنی هەموو پرۆژەکان، ئێستا لەناو سەنتەری قەزا قوتابخانەیەکی ١٨ پۆلی هاوچەرخ دروست دەکەن کە لە ٩٥.٪ی کارەکانی تەواو بووە و بڕیاریشە ٢ بینایەی قوتابخانەی تری هاوشێوە دروست بکرێت، هەروەها لەناحیەی کەڵەکیش لە ١٠.٪ی کارەکانی قوتابخانەیەکی ١٨ پۆلی تەواو بووە و لەرۆڤیاش قوتابخانەیەکی دیکە دروست دەکرێت.. هاوکات لەسەر بودجەی گەشەپێدانی پارێزگا لە ٢٠١٤ دوو قوتابخانەی ١٢ پۆلی دروست بکرێت، بەڵام ئێمە لەقەزاکەمان بەدەگمەن بینایەیەك هەیە یەك دەوامی تێدابێت لە ٩٩.٪ی بینایەی قوتابخانەکان دوو یا سێ دەوامی تێدایە هەربۆیە پێویستیمان بە ٧ قوتابخانەی (١٨) پۆلی و ١١ قوتابخانەی (١٢) پۆلی و ٩ قوتابخانەی (٩) پۆلی و ٦ قوتابخانەی (٦) پۆلی هەیە.

زۆربوونی ژمارەی قوتابیان و کەمبوونەوەی رێژەی نەخوێندەواریی، پێداویستیەکی دیکەی لێدەکەوێتەوە کە بریتییە لە دابینکردنی مامۆستایان؛ سەبارەت بەگرفتی کەمی مامۆستا بەتایبەتی مامۆستای وانە زانستیەکان، قایمقامی بەردەڕەش وتی: ئەمساڵ پێویستیمان بە ٣٥٠ مامۆستایە کە خودی جەنابی وەزیری پەروەردە لە دوا سەردانی بۆ قەزاکەمان ئاگاداری کێشەکەیە و رەزامەندی سەرەتایی داوە بۆ دامەزرانی ١٥٠ مامۆستا بەشێوەی گرێبەست، زۆربەی جار لە سەنتەری شاری هەولێر یا دهۆك مامۆستا

بۆ قەزاکەمان دیاری دەکرێت، ئەمەش گرفتی جۆراوجۆری لێدەکەوێتەوە هەر لەدابینکردنی شوێنی نیشتەجێبوون تا دووبارە گواستنەوەیان بۆ شوێنی نیشتەجێبوونی خۆیان، واتا کاتێك مامۆستایان توانای زانستیان بەرز دەبنەوەو دەکرێت قوتابیان زیاتر سوودیان لێوەربگرن کەچی ئەوکات مامۆستایان هەوڵی گواستنەوە دەدەن، هەربۆیە داواکارم هەندێك لەبەشەکانی کۆلێژەکان لە بەردەڕەش بکرێنەوە بۆ ئەوەی قوتابیانی قەزاکەمان بتوانن سوودی لێوەربگرن و دواتر بەمامۆستا دابمەزرێن، ئێستا داواکارم ١٥٠ مامۆستامان بۆ دابمەزرێت گەربێتوو بەگرێبەستیش بێت، لەلایەکی دیکەوە سەبارەت بەدامەزراندنی مامۆستا وەزارەتی پەروەردە کۆمەڵێك ڕێنمایی دەرکردووە بەتایبەتی ئەوەی تایبەتە بە مەرجی خوێندن لە کۆلێژی پەروەردە کە دەکرا لەم قۆناغەدا ئەم مەرجە دانەنێت بەتایبەتی لەقەزاو ناحیەکان و لەکۆلێژ و بەشەکانی تریش بەپێی سوود وەرگرتن پسپۆرایەتیەکانی تر بڕوانامەکانی کۆلێژو پەیمانگاکانی تر دابمەزرێن دوای کردنەوەی خولێکی شیاندن.

پرۆگرام و سیستەمی خوێندن لە بەردەڕەش کەموکوڕی نییە بەقەد ئەوەی کەموکوڕی لە دابینکردنی پێداویستیەکانی جێبەجێکردنی پرۆگرامەکە هەیە، لەم رووەوە قایمقامی بەردەڕەش وتی: کەمی و کۆنی بینایەکانی قوتابخانە و کەمی مامۆستایانی وانە زانستیەکان و دابین نەکردنی پێداویستیەکانی تر بوونەتە ڕێگر لەبەردەم جێبەجێکردنی پرۆگرام و سیستەمی نوێی پەروەردە، هەربۆیە من پێم وایە لەقەزای بەردەڕەش تاوەکو وەزارەتی پەروەردە چارەسەری ئەو کەموکوڕییە سەرەکیانە نەکات مومکین نییە بەپەلەو خێرا بتوانێت بە پلانێکی تۆکمە هەنگاو بۆ پەیڕەوکردنی پرۆگرامی نوێی خوێندن بنێت، زۆرجار پەلەکردن بووەتە هۆی خێرا دەرکردنی بڕیارو ڕێنمایی و دواتر دووبارە پەشیمانبوونەوە لێی، چەندینجار کتێب و پرۆگرامەکان گۆڕانکارییان بەسەردا هاتووە لەمەش دا قوتابیان و پرۆسەی فێرکردن زیانمەند دەبێت.

سەبارەت بە پرۆسەی خوێندن و گرفتی نەبوونی قۆناغەکانی ناوەندی و دواناوەندی لەگوندەکان، قایمقامی بەردەڕەش وتی: بوونی گوندی گەورە وایلێکردوین ٦ شارەوانی بکەینەوە، بڕیاریشە بۆ ساڵی داهاتوو ٣ تا ٤ گوندی دیکە ببنە خاوەنی شارەوانی، بەڵام گەورەیی گوندەکانمان گرفتی کەمی قوتابخانەو پۆلەکانی خوێندنی لێکەوتۆتەوە، دەرئەنجام ژمارەی قوتابیان لە گوندەکان رووی لەکەمی کردوەو نەبوونی قوتابخانەی ناوەندی و دواناوەندیش لەگوندەکان ئەوەندەی تر زیانی بەپرۆسەکەو وازهێنانی قوتابیان لەخوێندن گەیاندووە، تەنانەت گوندمان هەیە ڕێژەی دانیشتوانەکەی زۆر زیادیکرووە کەچی دوو سێ دەوام لە بینایەی قوتابخانەدا هەیە، بۆ چارەسەرکردنی خوێندن لە گوندەکان بەتایبەتی لەبەرئەوەی لەئێستادا لەتوانادا نییە قۆناغەکانی ناوەندی و دواناوەندی لەهەموو گوندێکدا بکرێتەوە هەربۆیە تەنیا ڕێگا چارەیەك لە ئێستادا چاککردن و گرنگیدانە بەرێگاوبانەکان و ئاسانکردنی هاتوچۆکردنی قوتابیانە، چونکە بارودۆخی ڕێگاوبانەکان لەناوچەکەمان بەتەواوەتی پشتگوێخراوەو لە کۆی ١٠٦ گوند تەنیا بەرێژەی لە ٣٠٪ی ڕێگاوبانەکانیان باشە، هەروەها پێویستە حکومەتی هەرێم پاسی بچووك بۆ باخچەی ساوایان و بگرە قوتابخانەکانیش دابین بکات، کە خراپی ڕێگاوبانەکان و سەرماو سۆڵە وایکردووە بەشێکی زۆری منداڵەکانمان بۆ باخچەی ساوایان نەنێردرێن.

قایمقامی بەردەڕەش بۆ (گوڵان):

بۆ باشترکردنی ڕەوشی پەروەردەو خوێندن پێویستیمان بە دامەزرانی ٣٥٠ مامۆستا و دروستکردنی ٣٣ قوتابخانەو ٧ باخچەی ساوایان هەیە